

БІБЛІОТЕКИ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2022.01.003>

УДК 004.738.1WWW:[655.3.066-028.42:001.32(477)]:[001.8:004.891]:003.623]-043.83-048.24

Олена Вакаренко,

<https://orcid.org/0000-0002-0495-5475>,

кандидат біологічних наук,

директор,

Видавничий дім «Академперіодика» НАН України (м. Київ, Україна)

вул.Терещенківська, 4, Київ, 01024, Україна

e-mail: vakarenko@nas.gov.ua

Анна Радченко,

<https://orcid.org/0000-0002-0276-6398>,

кандидат геологічних наук,

заступник директора,

Видавничий дім «Академперіодика» НАН України (м. Київ, Україна)

вул.Терещенківська, 4, Київ, 01024, Україна

e-mail: radchenko@nas.gov.ua

Зоя Болкотун,

<https://orcid.org/0000-0002-5076-9956>,

учений секретар,

Видавничий дім «Академперіодика» НАН України (м. Київ, Україна)

вул. Терещенківська, 4, Київ, 01024, Україна

e-mail: bolkotun@nas.gov.ua

Спеціалізований ресурс для академічних книг: концепція і пілотна версія

Проаналізовані зусилля щодо розробки концепції, створення та тестування пілотної версії веб-ресурсу, організованої та підтримки англійською мовою. Ресурс мав на меті підвищити видимість наукових результатів досліджень НАН України. **Постановка проблеми.** Досягнення бажаного результату вимагає збору, уніфікування, перекладу англійською мовою інформації про кожну книгу й уведення її в обіг шляхом розміщення у мережі Інтернет метаданих і отримання цифрового ідентифікатора DOI. **Мета статті** – описати засади й етапи створення виокремленого ресурсу відповідно до Цільової комплексної програми НАН України «Наукові основи функціонування та забезпечення умов розвитку науково-видавничого комплексу НАН України». Цей ресурс необхідний для надання світовій спільноті доступу до наукових монографій, підготовлених і виданих працівниками Академії, через поширення вагомих світових тенденцій щодо представлення у відкритому доступі результатів наукових досліджень, а також необхідність повноцінного входження вітчизняних науковців до світових наукометричних систем. **Методологія дослідження.** Було застосовано традиційні методи бібліографічного та джерелознавчого аналізу, статистичні та наукометричні методи, а також засади моніторингових досліджень. **Результати дослідження.** Багаторічний постійний моніторинг видавничої продукції НАН України, сучасний рівень упровадження передових інформаційно-комунікаційних технологій і уніфікація підходів до представлення результатів наукового пошуку

у вигляді публікацій стануть надійною основою для ефективного представлення академічних видань міжнародній спільноті. **Новизна** виконаних робіт полягає у створенні комплексного вебресурсу, присвяченого книжковим виданням НАН України, відповідно до світових вимог і з розміщенням метаданих винятково англійською мовою. **Практичне значення.** Результати, спрямовані на те, щоб зробити дані щодо наукових книг, опублікованих науковцями та установами НАН України, відкритими для аудиторії та доступними в електронному вигляді за допомогою одного веб-ресурсу.

К л ю ч о в і с л о в а: видавнича продукція НАН України, відкритий доступ, інформаційно-комунікаційні технології, видавнича платформа, відкрита наука, вебресурс, цифровий ідентифікатор.

Постановка проблеми. Нині у світі спостерігається постійне зростання уваги до оперативного та якісного представлення наукових результатів, підвищення вимог до наукової видавничої продукції, пов'язаних як із процесом її підготовки та оприлюднення, так і з дотриманням принципів наукової етики у широкому розумінні цього поняття. Водночас брак фінансових і кадрових ресурсів не сприяє прискоренню переведення видавничої справи на сучасніший рівень, зокрема щодо поширення досвіду з використання спеціалізованих видавничих платформ, упровадження досягнень інформаційно-комунікаційних технологій.

Багаторічні наукові дослідження ВД «Академперіодика» НАН України [1–3] мали на меті напрацювати засади формування сприятливих умов для розвитку науково-видавничої справи в Академії; усебічного представлення результатів її наукової діяльності; забезпечення виготовлення високоякісної видавничої продукції, її видимості та доступності світові в різних сучасних формах, зокрема на засадах відкритого доступу; інтегрування видавничої продукції НАН України у національний і світовий простір, формування повноцінного сегмента інформації про діяльність Академії за всіма галузями знань; розвитку науково-методичного і консультативного напрямку, уніфікації вимог до видавничої продукції відповідно до чинних нормативних документів та з урахуванням найкращих світових видавничих практик.

Важливими аспектами науково-видавничої діяльності у сучасних умовах є оновлення, розвиток та уніфікація вебресурсів видавництва НАН України і наукових журналів, створення видавничої платформи з мережею електронних редакцій, забезпечення вільного доступу до інформації та опублікованих наукових результатів; забезпечення функціонування систем надання цифрових ідентифікаторів, зокрема *DOI*, для всіх наукових видань Академії; забезпечення належного рівня представлення у світовому інформаційному просторі видавничої продукції НАН України.

Ще більшої **актуальності** цим дослідженням та отриманим результатам надають обставини воєнного часу: ускладнена комунікація, неможливість традиційного поліграфічного виготовлення і поширення видавничої продукції спонукають до якнайшвидшої реалізації сучасних віртуальних рішень. Звісно, світ в умовах життя за карантинних обмежень, пов'язаних із пандемією *COVID-19*, уже набув певного досвіду віддаленої праці й забезпечення різнорівневого доступу до її результатів, однак напрацьованих тоді навичок і запроваджених рішень явно недостатньо.

Новизна виконаних робіт полягає у створенні комплексного вебресурсу, присвяченого книжковим виданням НАН України, відповідно до світових вимог і з розміщенням метаданих винятково англійською мовою.

Постановка завдання. Цільова комплексна програма НАН України «Наукові основи функціонування та забезпечення умов розвитку науково-видавничого комплексу НАН України», затверджена постановою Президії НАН України від 23.12.2020 № 282 на 2021–2025 рр. [5], визначила низку завдань, спрямованих на розвиток й актуалізацію сегмента видавничої продукції НАН України у віртуальному просторі. Програма закріпила рішення про те, що у Національній академії наук України доцільно створити виокремлений ресурс для надання світовій спільноті доступу до наукових монографій, підготовлених і виданих працівниками Академії, через поширення вагомих світових тенденцій щодо представлення у відкритому доступі результатів наукових досліджень, насамперед виконаних за кошти платників податків, а також необхідність повноцінного входження вітчизняних науковців до світових наукометричних систем.

Відповідно до цієї Програми, а також у зв'язку із завершенням наприкінці 2020 р. робіт за науковою темою «Розробка стратегії входження видавничої продукції НАН України у глобальні системи наукової комунікації» і нагальною необхідністю продовження виконуваних за нею досліджень, було ухвалено рішення щодо внесення до робочого плану ВД «Академперіодика» НАН України на 2021 р. за темою «Видавнича справа Національної академії наук України та її вплив на розвиток науки в Україні» додаткових позицій.

Зокрема, серед актуальних завдань, виконуваних у межах цієї наукової теми, вагомий блок становлять спрямовані на розвиток електронного сегмента представлення науково-видавничої діяльності та її результатів. Для забезпечення його функціонування та розвитку проводилась постійна робота з підтримки та оптимізації онлайн-системи науково-довідкового апарата щодо видавничої продукції НАН України сучасного періоду на вебресурсі «Наукові публікації і видавнича діяльність». А саме: розміщення новин, оновлення бази нормативних і методичних документів із питань видавничої справи, створення та розміщення консультативних матеріалів з приводу реєстрації / перереєстрації видань у Міністерстві юстиції України, включення академічних журналів до «Переліку наукових фахових видань України», входження до міжнародних наукометричних та реферативних баз даних. Уся ця інформація розміщена у вигляді новин на головній сторінці ресурсу «Наукові публікації та видавнича діяльність НАН України» (<http://www.nas.gov.ua/publications/Pages/default.aspx>).

На цьому вебресурсі створено електронний анотований каталог книжкових видань, опублікованих науковцями НАН України у 2020 та 2021 рр., – це відкрита онлайн-версія відповідних друкованих каталогів і відображення зібраної упродовж звітнього періоду бази даних книжкових видань Академії.

Продовжено підтримку і наповнення вебресурсу Видавничого дому «Академперіодика» НАН України, де так само ми розміщували актуальні новини, відомості про нові нормативні та методичні документи з питань видавничої справи,

методичні рекомендації й довідкові матеріали, нові видання. Упродовж року виконувались роботи з підготовки електронних файлів для розміщення і представлення в електронному просторі (передовсім у базах даних) загальноакадемічних журналів і книг, надано відповідні консультації працівникам редакцій деяких наукових періодичних видань НАН України.

Важливою частиною робіт була підтримка та постійне наповнення електронних ресурсів загальноакадемічних наукових журналів «Доповіді НАН України», «Вісник НАН України», «Science and Innovation» та забезпечення їх цифровими ідентифікаторами об'єктів *DOI*, протестовано електронні редакції цих журналів, адаптовані до конкретних потреб кожного з видань. Для журналу «Science and Innovation» електронну редакцію уведено в експлуатацію, забезпечено підтримку її надійного функціонування. Паралельно забезпечено доступ з нового вебресурсу журналу до архіву випущених раніше номерів і до версії журналу українською мовою («Наука та інновації»), яка виходила у світ упродовж 2005–2020 рр.

Продовжено упровадження і забезпечення функціонування системи надання *DOI* та користування сервісами *Crossref* для наукових періодичних видань, що входять до Програми підтримки журналів НАН України, та книжкових видань: усі видання 2019–2021 рр. мають сторінки з метаданими українською та англійською мовами і цифрові ідентифікатори, зареєстровані в системі *Crossref*.

Отже, можемо говорити про позитивну тенденцію щодо збільшення «видимості» академічних періодичних видань і входження їх до відкритої світової науки відповідно до вимог Плану *S* та рекомендацій ЮНЕСКО щодо відкритої науки. Останні мають на меті забезпечення міжнародних умов для політики і практики в царині відкритої науки, що враховують наявні дисциплінарні та регіональні відмінності, свободу наукової діяльності. Також упровадження цих рекомендацій має сприяти скороченню цифрового й технологічного розриву у рівнях розвитку знань і науки у різних державах [4; 6].

Мета статті – описати засади й етапи створення виокремленого ресурсу відповідно до зазначеної вище Цільової комплексної програми НАН України «Наукові основи функціонування та забезпечення умов розвитку науково-видавничого комплексу НАН України». Цей ресурс потрібний для надання світовій спільноті доступу до наукових монографій, підготовлених і виданих працівниками Академії, у зв'язку з поширенням вагомих світових тенденцій щодо представлення у відкритому доступі результатів наукових досліджень.

Методи дослідження. Нами було застосовано традиційні методи бібліографічного та джерелознавчого аналізу, статистичні та наукометричні методи, а також засади моніторингових досліджень. Зокрема, вивчено досвід закордонних видавництв і мереж поширення наукової літератури, а також наукометричної бази *Web of Science*.

Виконані роботи й отримані результати. Упродовж 2021 р. здійснено комплекс робіт із розроблення концепції та створення і тестування пілотного проєкту вебресурсу англійською мовою для представлення наукових книг НАН України. Метою його створення є підвищення видимості результатів наукових досліджень

всієї Академії, що має бути забезпечено, зокрема, шляхом отримання на кожне видання цифрового ідентифікатора *DOI* та поданням видань, випущених упродовж останніх п'яти років, до наукометричної бази *Web of Science* для їх індексування у ній.

Зазначимо, що упродовж останнього десятиліття ВД «Академперіодика» НАН України вже напрацював необхідний комплексний досвід створення аналогічних ресурсів для наукових періодичних видань, тому відповідальним за виконання цієї роботи у межах Цільової комплексної програми НАН України «Наукові основи функціонування та забезпечення умов розвитку науково-видавничого комплексу НАН України» було призначено саме ВД «Академперіодика». Окрім того, ВД «Академперіодика» створив і підтримує власний двомовний вебресурс для представлення своїх видань і надання їм цифрових ідентифікаторів об'єкта *DOI*. До того ж, як було вказано вище, ВД «Академперіодика» забезпечує підтримку інформаційного ресурсу Науково-видавничої ради НАН України з розміщеними там постійно оновлюваними каталогами книжкових і періодичних видань НАН України.

На виконання цього завдання 2021 р. ВД «Академперіодика» було здійснено такі види робіт:

- створення концепції вебресурсу наукових книг;
- укладання технічного завдання на створення вказаного ресурсу;
- розробка структури вебресурсу, зокрема тематичного рубрикатора видань, а також дизайну вебресурсу;
- забезпечення технічних засад існування вебресурсу (сервер для зберігання інформації, хостинг у мережі Інтернет тощо);
- тестування створеної пілотної версії вебресурсу на прикладі наукових і науково-популярних книг, випущених ВД «Академперіодика» НАН України за бюджетні кошти у межах проєктів «Українська наукова книга іноземною мовою» та «Наука для всіх»;
- зібрання інформації щодо видань ДП «НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України» для наповнення пілотної версії вебресурсу із загальноакадемічних проєктів «Наукова книга» (частково) і «Наукова книга. Молоді вчені»;
- переклад англійською мовою метаданих видань ДП «НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України»;
- підготовка переліків посилань до кожної книги відповідно до вимог наукометричних баз.

У результаті виконання цих робіт було визначено повну і скорочену назву вебресурсу, відповідно: *BOOKS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE* та *BOOKS. NAS OF UKRAINE* (див. рис. 1).

Також визначено коротку зручну адресу: <https://books-nasu.org.ua/>.

Мету цього проєкту сформульовано так: зробити загальнодоступними і відкритими в електронному середовищі у межах єдиного вебресурсу відомості про наукові книги, підготовлені та видані за участі установ НАН України. Для цього зібрати, уніфікувати, перекласти англійською мовою (або відредагувати,

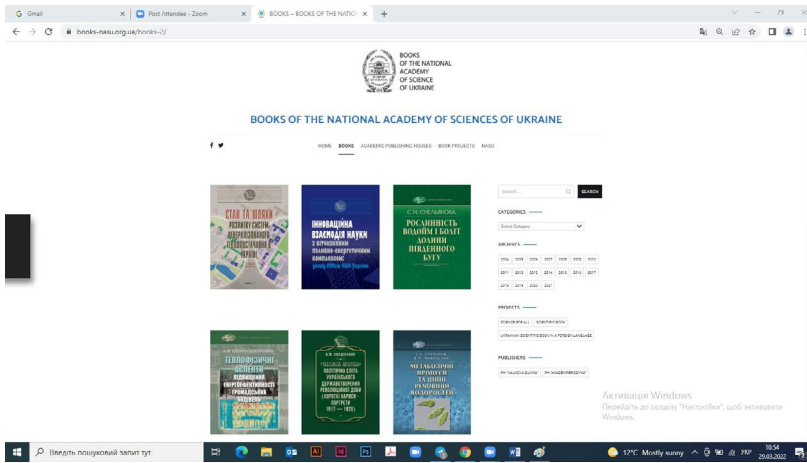

Рис. 1. Зображення пошукової сторінки вебресурсу

за наявності) інформацію про кожну книгу й увести її в обіг шляхом розміщення у мережі Інтернет її метаданих і отримання на кожну книгу індексу *DOI*.

Виконання цих робіт, а саме створення на кожне видання окремої сторінки (картки) з повними метаданими книги англійською мовою та переліком посилань до неї англійською мовою або у романській абетці (транслітерованих) забезпечить можливість подальшого подання цих книг на розгляд до наукометричних баз, зокрема *Web of Science Core Collection*, з метою здійснення ними індексування таких видань.

Було розроблено дизайн і структуру вебресурсу відповідно до тематичного категорійного рубрикатора наукометричної бази *Web of Science Core Collection*, що уміщує 41 категорію, які розділені за п'ятьма блоками (див. табл. 1). Також забезпечено технічні засади його існування і здійснено тестування пілотної версії на прикладі наукових і науково-популярних книг, випущених ВД «Академперіодика» НАН України за бюджетні кошти у межах проєктів «Українська наукова книга іноземною мовою» та «Наука для всіх». Також зібрано інформацію щодо видань ДП «НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України» для наповнення пілотної версії вебресурсу із загальноакадемічних проєктів «Наукова книга» (частково) і «Наукова книга. Молоді вчені», виконано переклад англійською мовою відповідних метаданих видань; підготовлено переліки посилань до кожної книги відповідно до вимог наукометричних баз. Для продовження робіт із наповнення англійськомовного вебресурсу відомостями стосовно видань з інших проєктів («Наукова книга», «Наукова книга. Молоді вчені», «Наукові переклади») на сьогодні зібрано зображення обкладинок видань та *pdf*-файли з повними текстами для подальшого опрацювання переліків літератури. З цих *pdf*-файлів також вилучено метадані, необхідні для формування карток книг, і виконано переклад цих метаданих англійською мовою з верифікацією власних імен і власних назв.

Отже, нині зібрано 46 зображень книг із проєкту «Наукова книга. Молоді вчені» за весь період його існування, тобто від 2010 року; п'ять обкладинок книг з проєкту «Наукові переклади» і зображення обкладинок книг із проєкту «Наукова

книга» за 2017–2020 рр. (загалом 93 обкладинки). До всіх них від ДП «НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України» отримано повнотекстові *pdf*-файли видань.

Виконання цих робіт, а саме створення на кожне видання окремої сторінки (картки) з повними метаданими книги англійською мовою та переліком посилань до неї англійською мовою або у романській абетці (транслітерованих) забезпечить можливість подальшого подання цих книг на розгляд до наукометричних баз, зокрема *Web of Science Core Collection*, з метою здійснення ними індексування таких видань.

Національна академія наук України щороку видає приблизно тисячу найменувань книжкових видань, близько половини з яких – наукові монографії. Орієнтовно 10% із цих наукових монографій (тобто приблизно 50 щороку) випускають видавництва НАН України, «Наукова думка» і «Академперіодика» у межах загальноакадемічних проєктів. Так, станом на кінець 2021 р. загалом за проєктом «Наука для всіх» випущено 23 назви видань, за проєктом «Українська наукова книга іноземною мовою» – 54 назви, «Наукова книга. Молоді вчені» – 81 назву, «Наукова книга» – 548 назв, «Наукові переклади» – 5 назв.

Розміщення такого великого обсягу інформації у мережі Інтернет потребує визначення етапності виконання та значних ресурсів (зокрема робочого часу фахівців). Тож на першому етапі (для тестування пілотної версії) вебресурс наповнено інформацією про наукові монографії, випущені у межах проєкту «Українська наукова книга іноземною мовою» (відповідальний за випуск ВД «Академперіодика» НАН України).

За умови успішного налагодження вебресурсу наповнення може бути продовжено у такому порядку:

– науково-популярні видання із загальноакадемічної серії «Наука для всіх» (відповідальний за випуск ВД «Академперіодика» НАН України);

– наукові монографії з проєкту «Наукова книга. Молоді вчені» (відповідальне за випуск ДП «НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України»);

Таблиця 1

Тематичний рубрикатор для вебресурсу наукових книг НАН України (відповідно до *Web of Science*)

Блок	Категорія
Мистецтво і гуманітарні науки	Історія Історія науки Книгознавство Бібліотекознавство Літературознавство Мистецтвознавство Мовознавство Сходознавство Філософія
Біологічні науки і біомедицина	Біологія Біохімія Екологія Медичні науки
Природничі науки	Астрономія Географія Геологія Гірнична справа Хімія
Суспільні науки	Археологія Державне управління Документознавство Економіка Етнологія Культурологія Політологія Правознавство Психологія Соціологія Українознавство Юридичні науки
Техніка	Енергетика Інформатика Інформаційні технології Кібернетика Математика Матеріалознавство Механіка Радіобіологія Технічні науки Фізика Фізика і хімія поверхні

– наукові монографії з проєкту «Наукова книга» (відповідальне за випуск ДП «НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України»);

– наукові монографії з проєкту «Наукові переклади» (відповідальні за випуск ДП «НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України» і ВД «Академперіодика» НАН України).

А у разі успішного функціонування ресурсу та початку реєстрації книг у наукометричних базах можна буде розширити спектр представлених видань за рахунок позапроєктних наукових монографій видавництв НАН України, а також наукових монографій, випущених установами НАН України самостійно.

На початковому етапі було визначено такі базові характеристики вебресурсу: відкритий, структурований, із можливістю пошуку за різними параметрами та постійного і необмеженого доповнення інформації (створення нових сторінок). Побудований як база даних із певними полями, що повинно уможливити пошук за ними. Одиницею інформації в межах ресурсу є книга. Кожна книга має свою сторінку – картку. Для обрання обов'язкових і факультативних елементів карти видання, а також для визначення оптимальної і лаконічної структури такого ресурсу було вивчено досвід закордонних видавництв наукової літератури на кшталт *Nova Publishers*, *Elsevier*, *Cambridge*, *Routledge*, *Chinise Academy of Sciences* і мереж *Amazon* та *Yakaboo*.

Картка видання повинна містити необхідний мінімум інформації про книгу з такими обов'язковими елементами:

- Зображення обкладинки;
- Назва видання;
- Автор (автори) або Редактор (редактори);
- Авторські ідентифікатори авторів та/або редакторів (*ORCID*, *Publons*, *ResearcherID* тощо);
- Рецензент 1;
- Авторський ідентифікатор Рецензента 1;
- Рецензент 2;
- Авторський ідентифікатор Рецензента 2;
- Наукова установа, де підготовлено видання (якщо їх кілька – усі назви, кожна окремих рядком);
- Проєкт, у межах якого здійснено видання;
- Рік випуску;
- Видавництво;
- Кількість сторінок;
- *DOI*;
- *ISBN*;
- Анотація;
- Мова видання;
- Формат цитування (за стилем *APA* або іншими загальноновживаними у світі варіантами);
- Перелік посилань.

Як факультативні елементи можна опрацювати й інші опції. Наприклад, продивитись фрагмент книги (якщо у книзі, що видана українською чи російською мовами, є подані англійською вступ, висновки, передмова, післямова тощо, треба мати змогу долучити до картки відповідний файл у форматі *pdf* або іншому придатному для читання форматі); отримати доступ до повного тексту книги (повний *pdf* або перехід на ресурс наукової установи / видавництва, де цей повний текст можна переглянути, завантажити, придбати тощо).

У результаті визначено інформацію, яка повинна бути доступною вже з першого рівня вебресурсу, тобто з його головної сторінки: повна назва вебресурсу; його логотип; поля пошуку; тематичний рубрикатор (можливо, дворівневий); хронологічний рубрикатор (роки); перелік книжкових проєктів; останні оновлення (наприклад, три книги); готуються до випуску (ймовірно, так само три книги); переходи на дружні ресурси (НБР НАН України, ВД «Академперіодика», «Наукова думка»); структура ресурсу; відомості про ресурс (короткий виклад мети й завдань ресурсу); контактна інформація; ліцензія відкритого доступу, за умовами якої може бути поширена представлена інформація, наприклад *Creative Commons*; інформація про розробників вебресурсу.

Для зручності користування інформацією та аналізування її масиву передбачено налаштування параметрів здійснення пошуку: за видавництвом, проєктом, тематичним блоком, роком випуску, науковою установою, автором, рецензентом, словами в назві, словами в анотації, мовою видання, *ISBN*, *DOI*.

Після виконання описаних робіт було створено пілотну версію вебресурсу і наповнено її відповідно до викладених вимог відомостями щодо видань із загальноакадемічного проєкту «Українська наукова книга іноземною мовою» і загальноакадемічної книжкової серії «Наука для всіх».

Варто зазначити, що наповнення англійськомовного вебресурсу виданнями з серії «Наука для всіх» відбувалось одночасно з отриманням для них цифрових ідентифікаторів *DOI* і викладенням на вебресурсі ВД «Академперіодика» НАН України повних текстів цих книг українською мовою у двох придатних для читання форматах. Як зазначено вище, ця акція збільшила показники відвідування і скачування файлів з вебресурсу ВД «Академперіодика» у середньому утричі на місяць, що є побічним свідченням ефективності інтегрованих ресурсів, призначених для читання й ознайомлення громадськості зі здобутками вітчизняної науки.

Для книг із загальноакадемічного проєкту «Українська наукова книга іноземною мовою», який функціонує з 2010-го р., отримання цифрових ідентифікаторів *DOI* було виконано ВД «Академперіодика» ще 2018-го, і з того часу відбувалось у міру виходу книг. Однак для дотримання усіх вимог агенції *Crossref* до книжкових видань, які отримують цифрові ідентифікатори *DOI*, необхідно також здійснювати реєстрацію переліків посилань до всіх книг.

На сьогодні переведено у потрібні варіанти оформлення і викладено на вебресурсі переліки посилань до 36 книжкових видань, решта – у роботі. Загалом у цих 36 книгах наявно і зареєстровано у *Crossref* 13 267 джерел посилання.

Цю роботу вдалось виконати упродовж року, оскільки переліки посилань у виданнях з проєкту «Українська наукова книга іноземною мовою» наведені англійською мовою у форматах, придатних для машинного читання, тобто відповідно до вимог наукометричних баз. І вже зараз зрозуміло, що аналогічна робота з книгами, випущеними українською мовою, де буде потрібно переліки переформатувати й транслітерувати, вимагатиме значно більше часу та навичок.

Дещо уповільнює виконання цих робіт те, що видавництво «Наукова думка» не забезпечує систематичного зберігання підготованих для тиражування файлів книг у форматах, придатних для читання й розпізнавання на сучасній техніці. Також для видань із названих трьох проєктів не було запроваджено у практику паралельне збирання метаданих українською і англійською мовами, і до всіх видань нині відсутні авторські ідентифікатори. Окремий етап робіт становитиме, як вказано вище, переформатування й транслітерування переліків посилань.

Попри величезний обсяг виконаних і передбачених робіт можна вже зараз впевнено говорити про те, що побудова такого інтегрованого англословного ресурсу не тільки дала змогу концептуалізувати підхід до представлення у відкритому доступі наукових книг, виготовлених установами НАН України, але й переглянути вимоги до подання і оформлення наукових видань. Наприклад, очевидно, що незалежно від мови видання наукової книги нині необхідним є отримання від авторів повних метаданих українською та англійською мовами з метою забезпечення належної каталогізації.

Також необхідно остаточно унормувати вимоги до оформлення переліків посилань у виданнях, зокрема вимагати неухильного зазначення цифрових ідентифікаторів джерел послання, адже вони визначені для більшості цитованих упродовж останніх п'яти років джерел.

Окремим інформаційним блоком, який нині необхідно отримувати від авторів для забезпечення видавництвом сучасного вигляду наукових книг, є детальна інформація про авторів і рецензентів. Вона має охоплювати наведені українською й англійською мовами прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), відомості про фах, науковий ступінь, вчене звання, афіліацію, авторські профілі (*ORCID*, *Scopus ID*, *Researcher ID* тощо), а для авторів (чи одного з них) ще й контактну інформацію.

Варто також на етапі видавничої підготовки видання передбачати умови відкритого доступу до нього повністю чи частково, а для видань, здійснюваних українською мовою, – певних змістових фрагментів, які будуть перекладені англійською і розміщені у відкритому доступі (зміст, вступ, висновки, ключові ілюстрації, важливі приклади результатів або їх упродовження).

За умови продовження підтримки і наповнення створеного ресурсу, тобто забезпечення його повноцінного функціонування, він зможе вирішити важливі завдання, а саме:

- ✓ усебічне представлення результатів наукової діяльності НАН України;
- ✓ забезпечення виготовлення високоякісної видавничої продукції, її видимості та доступності світові у різних сучасних формах, зокрема на засадах відкритого доступу;

- ✓ інтегрування видавничої продукції НАН України у національний і світовий простір, формування повноцінного сегмента наукової інформації про діяльність НАН України за всіма галузями знань;
- ✓ забезпечення потреб суспільства, яке з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій і переходом до індустрії 4.0 формує усе більший попит на знання для різних категорій населення;
- ✓ розвиток науково-методичного і консультаційного напрямку, уніфікування вимог до видавничої продукції у паперовому та електронному вигляді відповідно до чинних нормативних документів та з урахуванням найкращих світових видавничих практик;
- ✓ забезпечення оприлюднення результатів наукових досліджень, концентрації ресурсів Академії на пріоритетних завданнях розвитку видавничої справи [2].

Висновки. Підготовлені й опубліковані у рамках виконання НДР матеріали та узагальнена у щорічних каталогах, а також у збірниках і методичних рекомендаціях інформація мають важливе значення, оскільки видавнича діяльність НАН України допомагає вирішенню Академією своїх основних завдань – розвитку науки і техніки в Україні та інтеграції вітчизняного наукового потенціалу у світовий науковий простір, посилення впливу результатів фундаментальних і прикладних досліджень на інноваційний розвиток економіки, освіти і культури України, підготовки наукових кадрів та забезпечення спадкоємності поколінь учених. Дослідження, проведені за темою «Видавнича справа Національної академії наук України та її вплив на розвиток науки в Україні», відповідають міжнародним стандартам високого рівня.

За умови реалізації ці кроки реально посилять вплив Національної академії наук України на розвиток суспільства, формування його наукового світогляду, на розвиток освіти та упровадження інновацій.

Наші методичні напрацювання спрямовані на покращення якості видавничої продукції та можуть бути застосовані для запровадження світових норм до оприлюднення результатів наукової праці.

Органічно до досліджень за цією темою увійшли завдання, пов'язані із розвитком віртуального сегмента представлення науково-видавничої продукції НАН України. 2020 р. було завершено роботи за науковою темою «Розробка стратегії входження видавничої продукції НАН України у глобальні системи наукової комунікації», проте була цілком очевидною нагальна необхідність продовження виконуваних за нею досліджень. Зокрема, розробка концепції та створення пілотного проєкту англomовного вебресурсу для представлення наукових книг НАН України.

Багаторічний постійний моніторинг видавничої продукції НАН України, сучасний рівень упровадження передових інформаційно-комунікаційних технологій і уніфікація підходів до представлення результатів наукового пошуку у вигляді публікацій стануть надійною основою для ефективного представлення академічних видань міжнародній спільноті. Поєднання традиційних та інноваційних підходів до організації видавничої справи, а також узагальнення вітчизняного

і закордонного досвіду дасть змогу закласти передумови швидкої адаптації академічної видавничої діяльності до розвитку світового інформаційного простору.

Список бібліографічних посилань

1. Вакаренко О. Г. Забезпечення системного входження науково-видавничої діяльності НАН України до цифрових наукових комунікацій. *Бібліотечний вісник*. 2020. № 6. С. 39–43. URL: <https://doi.org/10.15407/bv2020.06.039>.
2. Вакаренко О. Г. Видавнича продукція НАН України у глобальних системах наукової комунікації: стан, проблеми, шляхи реалізації. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Вип. 17. Київ : Академперіодика, 2020. С. 5–13. URL: <https://doi.org/10.15407/akademperiodyka.422.005>.
3. Вакаренко О. Г. Сучасний науковий журнал: українські реалії. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Вип. 16. Київ : Академперіодика, 2019. С. 9–19. URL: <https://doi.org/10.15407/akademperiodyka.391.009>.
4. Радченко А. І., Діденко Ю. В. Нова щирість: полімодельність наукової комунікації. *Вісник Національної академії наук України*. 2022. № 2. С. 85–103. URL: <https://doi.org/10.15407/visn2022.02.085>.
5. Яцків Я. С., Діденко Ю. В. Наукові основи функціонування та забезпечення умов розвитку науково-видавничого комплексу НАН України на 2021–2025 роки. *Вісник Національної академії наук України*. 2021. № 11. С. 55–60. URL: <https://doi.org/10.15407/visn2021.11.055>.
6. Draft Recommendation on Open Science. UNESCO. General Conference: 41st session. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378841>.

References

1. Vakarenko, O. G. (2020). Zabezpechennia systemnoho vkhodzhennia naukovo-vydavnychoi diialnosti NAN Ukrainy do tsyfrovyykh naukovyykh komunikatsii [Ensuring the Systematic Entry of Scientific and Publishing Activities of NAS of Ukraine Into Digital Scientific Communications]. *Biblioteknyi Visnyk*, 6, 39-43. Retrieved from <https://doi.org/10.15407/bv2020.06.039> [In Ukrainian].
2. Vakarenko, O. G. (2020). Vydavnycha produktsiia NAN Ukrainy u hlobalnykh systemakh naukovoї komunikatsii: stan, problemy, shliakhy realizatsii [Publishing products of the NAS of Ukraine in the global scientific communication systems: state, problems and the ways of realization]. *Science Ukraine in the Global Information Space*, 17, 5-13. Retrieved from <https://doi.org/10.15407/akademperiodyka.422.005> [In Ukrainian].
3. Vakarenko, O. G. (2020). Suchasnyi naukovyi zhurnal: ukrayynski realii [Academicism is first of all professionalism and high quality]. *Nauka Ukrainy u svitovomu informatsiynomu prostori*, 6, 51-57. Retrieved from: <https://doi.org/10.15407/visn2020.06.051> [In Ukrainian].
4. Radchenko, A. I., & Didenko, Yu. V. (2022). Nova shchyryst: polimodelnist naukovoї komunikatsii [New sincerity: Polymodelicity of scientific communication]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*, 2, 85-103. Retrieved from <https://doi.org/10.15407/visn2022.02.085> [In Ukrainian].
5. Yatskiv, Ya. S., & Didenko, Yu. V. (2021). Naukovi osnovy funktsionuvannia ta zabezpechennia umov rozvytku naukovo-vydavnychoho kompleksu NAN Ukrainy na 2021–2025 roky [Scientific basics of functioning and provision of conditions for the development of the scientific and publishing complex of the NAS of Ukraine for 2021–2025]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*, 11, 55-60. Retrieved from <https://doi.org/10.15407/visn2021.11.055> [In Ukrainian].
6. Draft Recommendation on Open Science. UNESCO. General Conference: 41st session. Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378841>.

Olena Vakarenko,

<https://orcid.org/0000-0002-0495-5475>,

Candidate in Biological Sciences, Director,

Publishing House "Akademperiodyka" National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Anna Radchenko,

<https://orcid.org/0000-0002-0276-6398>,

Candidate in Geological Sciences, Deputy director,

Publishing House "Akademperiodyka" National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Zoya Bolkotun,

<https://orcid.org/0000-0002-5076-9956>,

acting academic secretary,

Publishing House "Akademperiodyka" National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

A SPECIALIZED RESOURCE FOR THE ACADEMIC BOOKS: PILOT VERSION

Stating the Subject of the Study. Efforts for the concept development, creation and testing of the pilot version of a web-resource organized and maintained in English are analyzed. The resource aimed to increase the visibility of the scientific results of Academia's researches. **Problem Statement.** Achieving the desired result requires collecting, unification, translation into English and edition of the information regarding every book. This must be disseminated through placing the book's metadata to the Internet and receiving the DOI for each item. **Stating the Aim of the Study.** The aim of the article is to describe the basics and the production stages of a dedicated resource according to the Targeted complex program of NAS of Ukraine "The basics of the financial support and the provision of the development conditions of the scientific and publishing complex of NAS of Ukraine". This resource is needed to provide the audience worldwide with the access to the scientific monographs that were prepared and published by members of Academia due to the spread of the crucial world trends for the open access to the results of scientific researches. **Research methodology.** Traditional methods for the bibliography and sources analysis as well as statistical and scientometric methods were used together with the basics of the monitoring studies. **Results of the Study.** As a result of many years of research provided by Publishing House "Akademperiodyka" of NAS of Ukraine the basis for the favorable conditions for the development of scientific publishing were created. This includes the provision of the high-quality publishing products creation together with their integration into the Ukrainian and international info space. **Novelty.** The novelty of provided results consists of a creation of indexed complex web-resource focused on the books produced by NAS of Ukraine according to the world requirements. This includes the provision of metadata in English. **The practical significance.** Conducted works are focused on the complete integration of the national scholars into world scientometric systems. The results intended to make the data concerning the scientific books published by scholars and institutions of NAS of Ukraine open for the audience and electronically accessible through a single web-resource.

Keywords: NAS of Ukraine publishing production, open access, information and communication technologies, publishing platform, open science, web-resource, digital identifier.

Publishing House "Akademperiodyka" National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Tereschenkivska Str., 4, Ukraine

Kyiv, 01024, Ukraine

vakarenko@nas.gov.ua

radchenko@nas.gov.ua

bolkotun@nas.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 02.04.2022 р.